

3. Lenin ve ulusal sorun

Dünyanın süper güçler arasında paylaşımı ve yeniden paylaşımı savaşı olan emperyalist savaş, ezen ve ezilen uluslar arasında merkezi bir sorun oluşturdu. Teorisyen ve eylemci olan Lenin bu nedenle bu sorunu incelemek için epey zaman ayırma ihtiyacı duydu.

Ulusal sorun savaş öncesi Avrupa'da iki ülkede özellikle önemliydi; nüfusunun yüzde 57'si ulusal azınlıklardan oluşan Çarlık Rusyası ile Hapsburg Avusturya-Macaristan İmparatorluğu. Bunlardan ikincisinde, büyük azınlık grupları vardı -baskın grubu oluşturan Almanlarla Macarların yanısıra, Çekler, Polonyalılar, Ukraynalılar, İtalyanlar, Sırp, Hırvatlar ve Romenler. Avusturyalı sosyalistler, ulusal soruna ilişkin tartışmalara diğer yerlerdeki sosyalistlerden daha duyarlıydılar ve bu konuda ayrıntılı bir program geliştirme kaygısındaydılar. Bu çalışmaya, 1899 yılında Bruenn'de topladıkları konferans sonrasında başlamışlardı.

1912 yılının Mart ayında, Lenin bir Polonya şehri olan Krakov'a geçti. Bu, Lenin'in ulusal soruna ilişkin duyarlılığını derinleştirdi. Kendisini, azınlıklar sorununa ilişkin yeni ve kapsamlı bir çalışmanın içinde buldu. Lenin'in ilgisini bu soruna çeken bir diğer faktör daha vardı: Balkan Savaşı ve yaklaşan dünya savaşının bir belirtisi olarak, milliyetçiliğin genel yoğunlaşması. Krakov şehrinin kendisi, Joseph Pilsudski'nin Polonya Sosyalist Partisi (PPS) ile Rosa Luksemburg'un Polonya Sosyal Demokrat Partisi (SDKPL) arasında ulusal soruna ilişkin en sert siyasi mücadelelerden birinin yaşandığı bir yerdi.

Avusturya sosyalistleri ve ulusal sorun

Lenin'in Avusturya'ya geçmesi, O'nun, Avusturya sosyalistlerinin ulusal sorun konusunda kabul gören siyasetleri ile Rus arkadaşlarının görüşleri arasındaki temel farkı daha açık biçimde görmesini sağladı. Şimdi, savaşın öngününde, bu konudaki Avusturya siyaseti Rusya içinde yeni taraftarlar kazanıyordu. Bruenn Kongresi'ne katılan delegeler, istisnasız olarak, imparatorluk içindeki tüm azınlıkların eşitliğinin 'öncelikle bir kültürel talep' oluşturduğu temel ilkesi üzerinde hemfikirler. Uzlaşmazlığın söz konusu olduğu yegane nokta, bu kültürel talebin karşılanmasının hangi yolla gerçekleştirileceğine ilişkindi. Bunun mümkün olan iki yolu vardı. Bunlardan birincisi, kültürel ve dilsel konularda tüm Avusturya-Macar halklarının toprağa bağlı özerkliği için mücadele edilmesi düşüncesine dayanıyordu. Diğer ise, ulusal-kültürel eşitlik ve özerkliğin bütünüyle kişisel, toprağa bağlı olmayan bir temelde kurulmasını öngörüyordu. Birinci seçenek, Avusturya Sosyalist Partisi'nin ulusal yürütme komitesi tarafından ortaya konmuştu. Komite, Kongre'ye, Avusturya İmparatorluğu'nun aşağıdaki esaslar ışığında azınlıklardan oluşan demokratik bir federasyon haline dönüştürülmesi gerektiğini öneren bir karar tasarısı sundu: (1) imparatorluk içindeki her azınlığa bölgesel bir temelde kültürel ve dilsel özerklik verilmesi; (2) belli bir azınlığın tüm bölgelerinden oluşan federasyonunun yüksek bir ulusal-kültürel organ haline getirilmesi; (3) toprak esasına göre tanımlanamayan azınlıkların korunmasını sağlamak üzere özel yasalar çıkarılması.(1) Diğer yandan, Avusturya Sosyal Demokrat Partisi'nin Güney Slav seksiyonu, ulusal-kültürel özerkliğin toprağa ilişkin herhangi bir faktöre bağlı kılınmaması gerektiğini, her vatandaşın, kendi ulusundan insanlarla ortak bir toprağa sahip olmasa bile, kültürel ve dilsel açıdan özerk bir ulusun bir parçası olması gerektiğini ileri sürdü.(2) Bu öneri, birbirinden farklı düzinelerce azınlığın yakın bir ilişki içinde birlikte yaşadıkları alanlarda çeşitli bölgelerin daha küçük toprak parçalarına bölünerek sınırlandırılması girişimi sırasında ortaya çıkması muhtemel görünen rekabet ve düşmanlıkların önüne geçilmesini amaçlıyordu. Ne var ki, bir süre devam eden tartışmalardan sonra, Kongre Merkez Komitesi'nin önerisini benimsedi. Merkez Komitesi'nin raportörü Seliger, Sosyal Parti'nin ulusal-federal yapısının farklı kökenlerden gelen işçiler arasındaki bütün bölünmeleri ortadan kaldırması gibi, Avusturya'nın ademimerkeziyetçi bir yapıya kavuşturulmasının imparatorluk içindeki tüm ulusal anlaşmazlıklara bir son vereceğini ümit ettiğini ifade etti.(3)

Gerçekte, Avusturya sosyal Demokrasisi içindeki ulusal seksiyonlar arası ilişkilerin daha iyi olması beklenirdi. Bruenn Kongresi'nden birkaç yıl sonra, Çek işçilerle Alman-Avusturyalı işçiler arasında sert çekişmeler yaşandı.(4) Öte yandan, Avusturya Sosyalist Partisi'nin ulusal temelde yeniden yapılandırılması ulusal düşmanlıkları derinleştirdi.

Avusturya sosyalistlerinin ulusal soruna ilişkin düşünceleri, başta Bund içinde örgütlü Yahudi sosyalistleri gelmek üzere, Rusya'da bir yankı buldu. Bund'un 1901'de toplanan Dördüncü Kongresi, Bruenn Kongresi'ndeki Güney Slav delegasyonu tarafından geliştirilmiş düşüncelere arka çıkan bir genel bildirgeyi kabul etti: "Ulus kavramı Yahudi halkı için de geçerlidir. Rusya..., gelecekte, her ulusa -üzerinde yerleştiği

toprağın neresi olduğuna bakılmaksızın- tam bir ulusal özerklik tanınmış bir uluslar federasyonuna dönüştürülmelidir."

Bund, bu tezi daha da ileri götürerek, üyesi olduğu Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi'nin kendisini Rusya'daki Yahudi proleteryanın temsilcisi olan örgüt olarak tanımasını ve dolayısıyla, parti içinde örgüte 'federal' seksiyon statüsünün verilmesini talep etti. Örgütün bu talebi, Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi'nin (1903 tarihli) İkinci Kongresi'nde reddedildi; Bund bu kararı protesto ederek kongreden ve Rus partisinden ayrıldı.(5)

Bund'un ileri sürdüğü ulusal sınırlar üzerinde özel-özerklik düşüncesi Ermeni Daşnaklara, Beyaz Rusya Sosyalist Hromada ve Gürcistan Sosyalist Federalist Partisi, Sakartvelo'ya sıçradı; bunlar, özel-özerkliği, toprağa bağlı ulusal özerkliğin tamamlayıcı unsuru olarak görüyorlardı. Azınlık sosyalist partileri 1907'de özel bir konferansta bir araya geldiler; delegelerin çoğunluğu Avusturyalılara ait öneriye güçlü bir destek verdiler.(6)

1912 Ağustosunda Viyana'da toplanan ve 'Ağustos İttifakı' olarak anılan ittifakın oluşturulduğu menşevik konferansta ulusal sorun tartışıldı. Rus liderlerin bazıları da -Martov, Akselrod, Troçki vd.- bu konferansa katıldılar. Ancak, delegelerin çoğunluğu Rus olmayan sosyal demokrat partilerin saflarından geliyordu: Yahudi Bund, Latviya Sosyal Demokrat Partisi, Kafkas partileri ve Polonya Sosyalist Partisi ile Litvanya Sosyal Demokrat Partisi temsilcileri. Konferans, benimsediği kararda, ulusal-kültürel özerkliğin parti programına aykırı olmadığını ileri sürüyordu. (Aslında, Menşevik Parti, ulusal-kültürel özerklik fikrini kendi programına 1917 yılında dahil etmiştir.)

1912'de Avusturya Polonyası'na yerleşinceye kadar, Lenin'in ulusal sorun konusunda giriştiği polemikler hemen sadece Bund ile sınırlı kaldı. Şimdi ise, bu konudaki teorik saldırısını daha geniş bir kesime yaymak zorundaydı.

Lenin ulusal-kültürel özerklik siyasetine karşı çıkıyor.

Avusturya marksistlerinin ulusal sorun konusundaki tutumunun ana teması, mevcut statükoya uyarlanmaktı: Arayışı içinde oldukları yanıt, ezilen ulusların imparatorluğu yıkmak üzere giriştikleri ayaklanmadan nasıl yararlanabilecekleri değil, mevcut Hapsburg İmparatorluğu çerçevesinde ulusal sorunun nasıl çözüleceği sorusuydu.

Ulusal sorun konusunda en önde gelen Avusturyalı teorisyen Otto Bauer idi.

Lenin, Bauer gibi, çok uluslu bir imparatorluktan geliyordu. Bununla birlikte, ulusal soruna barışçıl ve reformist bir çözüm arayışına girmedi. Bolşevikler, kendi programlarını çarlığın şiddete dayanan bir devrimle bütünüyle yıkılması hedefine dayandırmışlardı. Dolayısıyla, ulusal sorunu anayasal düzenlemelerle çözüme kavuşturulabilecek bir mesele olarak görmeyi reddettiler. Lenin, Rusya'daki azınlıklar arasında başgösteren milliyetçi kıpırdanışların sosyalistlerin kendi amaçları doğrultusunda yararlanmaları gereken önemli bir devrimci güç oluşturduğu gerçeğinin bilincindeydi.

Ulusal-kültürel özerklik doktrini, sosyalist partinin federalist ve ademimerkezci bir tarzda yeniden yapılandırılmasını öngördüğü için, Lenin açısından özellikle sakıncalı bir doktrindi. Çok uluslu imparatorluklar gerçekten dağıtılmalıydılar, ancak, her şeye karşın, proleterya en sıkı, en merkezi uluslararası birliğini muhafaza etmeliydi. Merkezi çarlık imparatorluğunun parçalanması için, merkezi bir devrimci örgüte ihtiyaç vardı:

[Şurası gün gibi açık ki, böyle bir planın ("kültürel-ulusal özerklik" planı) savunulması, gerçekte, burjuva milliyetçiliğinin, şovenizmin ve dinciliğin fikirlerinin ardına takılmak ya da bunlara destek vermek anlamına gelir. Genel olarak demokrasinin çıkarları, özel olarak ise işçi sınıfının çıkarları bunun tam tersini gerektirir. Her bölgede, tüm uluslardan çocukların karma olarak aynı okullarda öğrenim görmesini sağlamak için çaba göstermeliyiz... Hangi biçim altında olursa olsun, okulların ulus faktörüne göre bölünmesi fikrine kesinlikle karşı çıkmalıyız.

Eğitim konularında ulusları birbirinden ayırıp bölmek hiçbir şekilde bizim işimiz değildir; aksine, ulusların eşit haklar temelinde barış içinde bir arada yaşamaları için temel demokratik koşulları yaratmak için çabalamalıyız. 'Ulusal kültürü' savunmamalı, dünya işçi sınıfı hareketinin uluslararası kültürü adına, bu sloganın dinci ve burjuva karakterini teşhir etmeliyiz.

Her bir "ulusal kültür" için özel ulusal okullar kurulmasını telkin etmek gericiliktir. Ancak, gerçek demokrasi koşullarında, okulları ulus esasına göre birbirinden ayırmadan, ana dilde eğitim verilmesi, ulusal tarih öğretilmesi vb. tamamen mümkündür...

Uygulanabilirliği olmayan bir kültürel-ulusal özerkliğin savunulması saçmalaktır; bu, daha şimdiden işçileri ideolojik olarak bölmektedir. Tüm uluslardan gelen işçilerin birliğinin savunulması, proleter sınıf dayanışmasının başarısının kolaylaştırılması anlamına gelir ki, bu, tüm ulusların eşit haklarını ve barış içinde bir arada yaşamının en yüksek düzeyde gerçekleşmesini garanti altına alacaktır.(7)]

Avusturyalı sosyalist liderler hem proleteryanın birliğini yıkıma uğrattıyor, hem de Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun birliğini muhafaza etmiş oluyorlardı, çünkü, ezilen ulusların kendi kaderini tayin hakkı ilkesini savunmuyorlardı.

Bununla birlikte, Lenin, yalnızca kendi sağında duran Avusturyalı liderlerin ulusal soruna ilişkin fikirleriyle değil, ayrıca aşırı soldaki marksistlerle de mücadele etmek zorundaydı. Bunlar arasında en başta gelen ve en önemli olan isim Rosa Luksemburg idi.

Rosa Luksemburg'un ulusal sorun konusundaki tavrı

Rosa Luksemburg, siyasi yaşamının hemen başlarında, ondokuzuncu yüzyılın sonlarına doğru genel olarak Avrupa'da, özel olarak ise Rusya'da durumun büyük ölçüde değişmiş olduğuna, dolayısıyla Marks ve Engels'in Avrupa'daki ulusal hareketlere ilişkin yaklaşımlarının artık savunulamaz duruma gelmiş olduğuna dikkati çekiyordu. Marks ve Engels için çarlık, gericiğin kalesi idi ve ulusal hareketler çarlığa karşı ilerici bir rol oynuyorlardı.

Batı Avrupa ile Orta Avrupa'da burjuva demokratik devrimler dönemi artık geride kalmıştı. Prusyalı Junkerler kendi iktidarlarını öylesine sağlam bir biçimde inşa etmişlerdi ki, artık çarın yardımına ihtiyaçları yoktu. Bununla eşzamanlı olarak, çarlık, artık gericiğin ele geçirilmesi olanaksız kalesi olmaktan çıkmıştı ve duvarlarında derin çatlaklar belirmeye başlamıştı -Varşova, Lodz, Petrograd, Moskova ve Rus İmparatorluğu'nun diğer yerlerinde başgösteren işçilerin kitlesel grevleri ile köylülerin isyancı bir niteliğe sahip uyanışları. Gerçekte, Marks ve Engels zamanında devrimin merkezi Batı ve Orta Avrupa iken, bu merkez, ondokuzuncu yüzyılın sonuna ve yirminci yüzyılın başına geldiği şu gün doğuya, Rusya'ya kaymıştı. Marks'ın döneminde herhangi bir yerdeki devrimci ayaklanmaları bastırmakta kullanılan başlıca gücü temsil eden çarlık, şimdi Batılı kapitalist güçlerin yardımına (özellikle mali yardımına) muhtaç olan bir rejim durumuna gelmişti. Eskiden Rus kurşunları ve Rus rubleleri Batı'ya doğru akarken, şimdi, Alman, Fransız, İngiliz, Belçika savaş gereçleri ve paraları Batı'dan Rusya'ya doğru akıyordu ve bu akıntı giderek güçleniyordu. Rosa Luksemburg, bundan başka, kendi anavatanı olan Polonya'da halkın ulusal özelemlerinde köklü değişikliklerin yaşanmış olduğuna dikkati çekiyordu. Marks ve Engels zamanında ulusal harekete önderlik eden asilzadeler, şimdi, ülkede kapitalist gelişmelerin giderek artmasıyla birlikte, toplumsal temellerini yitiriyor ve yüzlerini Polonya'daki ilerici hareketlerin bastırılmasında bir müttefik olarak gördükleri çarlığa çeviriyorlardı. Bunun sonucu, Polonya'daki asilzadeler ulusal bağımsızlığa ilişkin özelemlere soğuk bakar hale gelmişlerdi. Ayrıca, kendi sanayiinin gereksindiği pazarı Rusya'da bulan burjuvazi de ulusal bağımsızlık özelemine karşı bir tavır almaya başlamıştı. Rosa Luksemburg, "Polonya altın zincirlerle Rusya'ya bağlanmış durumdadır" diyordu: "Kapitalist gelişmeye karşılık düşen bir ulusal devlet değil, bir soygun devleti."(8)

Rosa Luksemburg'a göre, Polonya işçi sınıfı da, Moskova ve Petrograd'ın Varşova ve Lodz'un müttefiki olduğunu görünce, Polonya'nın Rusya'dan ayrılmasını desteklemedi. Bu yüzden, Polonya'da, ulusal bağımsızlık mücadelesine ilgi duyan şu ya da bu ağırlıkta toplumsal güçler yoktu. Bu fikri hala el üstünde tutanlar yalnızca aydınlar (intelligentsia); bunlar da çok küçük bir etkiye sahiptiler. Rosa Luksemburg, Polonya'daki toplumsal güçlere ve bunların ulusal sorun karşısındaki tutumlarına ilişkin çözümlemesini şu sözlerle sonuçlandırır: "Toplumsal gelişmenin gözle görülür yönelimi, bana, Polonya'da Polonya'nın yeniden inşasından hem çıkarı olan hem de bunu başarabilecek güçte olan bir sınıfın mevcut olmadığını açıkça göstermiş bulunuyor."(9)

Luksemburg'un bu çözümlemesinin sonunda ulaştığı çıkarsama, kapitalizm altında ulusal bağımsızlık sloganının ilerici bir değeri olmadığı ve bunun Polonya'nın iç güçleri tarafından gerçekleştirilemeyeceği oldu; onu ancak emperyalist bir gücün müdahalesi sağlayabilirdi. Rosa Luksemburg'a göre, artık ezilen ulus olmayacağına göre sosyalizmde ulusal bağımsızlık sloganına yer olmayacaktı ve insanlığın uluslararası birliği gerçekleşmiş olacaktı. Dolayısıyla, kapitalizm altında Polonya'nın gerçek bağımsızlığı gerçekleştirilemezdi ve bu yönde atılacak adımlar ilerici bir anlama sahip olamazdı; sosyalizmde ise, böyle bir slogan zaten gereksiz hale gelecekti. Bu yüzden, işçi sınıfının Polonya'nın ulusal kendi kaderini tayin hakkı için mücadele vermesine gerek yoktu ve böyle bir mücadele gerçekte gerici bir niteliğe sahipti. İşçi sınıfının ulusal sloganları, kültürel yaşamda ulusal özerklik talebiyle sınırlı tutulmalıydı.

Böyle bir tutumu benimseyen Rosa Luksemburg ve partisi SDKPL, Pilsudski (Polonya'nın gelecekteki askeri diktatörü) liderliğindeki Polonya Sosyalist Partisi (PPS)'nin sağ kanat üyeleriyle sert bir çatışma içine girdi. Bunlar, sosyalizme bağlılıkları yalnızca sözde kalan milliyetçilerdi. Kendi milliyetçiliklerini üzerine dayandıracakları kitlesel bir temelden yoksundular ve bir dünya savaşının beraberinde ulusal bağımsızlığı getirebileceği beklentisiyle işi yabancı güçlerle gizli planlar yapmaya vardırarak kadar maceracıydılar. PPS'nin sağ kanadının kalesi durumundaki Galiçya'da, Polonyalılar, Avusturya idaresi altında Rus

İmparatorluğu altında yaşayan Polonyalılardan daha iyi muamele görüyorlardı; çünkü, farklı ulusların karmakarışık bir bütünü olan Habsburg İmparatorluğu, kendi imparatorluk idaresini güçlü tutabilmek için Polonya egemen sınıfının desteğine ihtiyaç duyuyordu. Bu yüzden, PPS liderleri Habsburg İmparatorluğu'nu Rusya'ya yeğler bir eğilim gösterdiler ve Birinci Dünya Savaşı sırasında Viyana ve Berlin'in asker toplama hizmetini yerine getiren ajanları olarak hareket ettiler. Daha önce ise, 1905 Devrimi sırasında, PPS'nin Galiçya'daki lideri Dazinski Polonyalı işçilerin kitle grevlerini kınayacak kadar ileri gitmişti; çünkü, Dazinski'ye göre, işçiler Polonyalı işçilerin mücadelesini Rus işçilerin mücadelesiyle özdeş kılma ve böylece Polonya'nın ulusal birliğini zayıflatma eğilimi göstermişlerdi. Görüldüğü gibi, Rosa Luksemburg'un Polonya'nın ulusal sorunu konusunda benimsemiş olduğu tutumun gerektiğince anlaşılabilmesi, ancak Luksemburg'un Polonya işçi hareketi içindeki muhaliflerinin düşünce ve tavırlarının bilinmesiyle mümkündür.

Rosa Luksemburg'un şovenist PPS'ye karşı girişmek zorunda kaldığı mücadele, onun genel olarak ulusal soruna ilişkin tavrının bulanıklaşıp uç noktalara sürüklenmesine yol açmıştır. PPS'nin milliyetçiliğine karşı çıkarken öylesine geri bir noktaya gitmiştir ki, sonuçta parti programının ulusal kendi kaderini tayin hakkı ilkesine ilişkin tüm referanslarına karşı çıkmıştır. Partisi SDKPL'nin henüz daha 1903 yılında Rus Sosyal Demokrat Partisi'nden ayrılmış olmasının nedeni de budur.

Buharin, Piatakov ve Radek

1915 yılında bolşevik liderler N. I. Buharin ve G. L. Piatakov ile bolşeviklerin Polonyalı yoldaşı Karl Radek de "ulusların kendi kaderini tayin hakkı"na karşı çıktılar. Kasım 1915 tarihli Buharin-Piatakov Grubu'nun Tezleri ve Programı (Kendi Kaderini Tayin Hakkı Üzerine Tezler) başlığını taşıyan dökümanda şunlar yazılır:

["Ulusların kendi kaderini tayin hakkı" sloganı her şeyden önce ütopyacıdır (bu, kapitalizmin sınırları içinde gerçekleştirilemez) ve yanlısamalar yayan bir slogan olarak zararlıdır. Bu bakımdan, "barışçıl-kapitalizm" denilen şeyin olabilirliğini varsayan tarafsız mahkemeler, silahsızlanma, vb. sloganlardan hiçbir biçimde farklı değildir... Eğer "emekçi kitlelerin şovenizmi"ne karşı mücadele için "kendi kaderini tayin" sloganını öne çıkarırsak, bu durumda, (Kautsky gibi) militarizme karşı bir mücadele yöntemi olarak "silahsızlanma" sloganının öne çıkarılanlarla aynı doğrultuda hareket etmiş oluruz. Her iki durumda da, yanlış, sorunun tek yanlı olarak değerlendirilmesinden, verili bir 'toplumsal musibet'in özgül ağırlığının ihmal edilmesinden kaynaklanmaktadır; bir başka deyişle, bu (kendi kaderini tayin ilkesi -ç.n.) tamamen akılcı-ütöpiktir ve sorunun devrimci-diyalektik tarzda eline alınışının uzağındadır...

Süper gücü temsil eden bir ülkenin emekçi kitlelerinin şovenizmine karşı ulusların kendi kaderini tayin hakkı ilkesinin kabulü yoluyla mücadele etmek, söz konusu şovenizme karşı ezilenlerin 'anavatan'larını savunma hakkının tanınması yoluyla mücadele etmekle aynı şeydir."(10)]

Böylece, Lenin yalnızca sağa -Avusturyalı sosyalist liderlerin ulusal sorun konusunda izledikleri siyasete- karşı değil, fakat aynı zamanda sola -Rosa Luksemburg ve sol komünistlere- karşı da mücadele etmek zorunda kaldı.

Lenin'in Luksemburg, Buharin, Piatakov ve Radek'le girdiği polemikler

Lenin, savaşın patlak vermesine öngelen iki yılın büyük bölümünü Otto Bauer'in taraftarlarına karşı sert bir polemik yürütmek için harcadı. Ondan sonra, savaşın ilk iki yılı boyunca, bu kez silahını kendi yoldaşlarına, Rosa Luksemburg'un ayak izlerini takip ederek aşırı-sol bir bakış açısıyla kendi kaderini tayin ilkesine karşı çıkan bolşeviklere yöneltti.

Lenin, onun PPS'ye karşı yürüttüğü muhalefet konusunda Rosa Luksemburg'la hemfikirdi ve Luksemburg gibi o da Polonya sosyalistlerine düşen görevin ulusal bağımsızlık ya da Rusya'dan ayrılmak için mücadele etmek değil, Polonyalı ve Rus işçilerin uluslararası birliğinin mücadelesini vermek olduğunu ileri sürüyordu. Bununla birlikte, Lenin, bir ezen ulusun üyesi ve haklı olarak soruna dikkatli ve ihtiyatlı bir biçimde yaklaşıyor ve ulusal sorun karşısında nihilist bir tavır sergilenmesi durumunda bunun büyük Rus şovenizminin ekmeğine yağ süreceğini düşünüyordu.

["Polonyalı sosyal demokrat yoldaşlar enternasyonalizm sloganını öne çıkararak ve tüm ülkelerin proleteryanının kardeşçe birliğinin kendileri için her şeyden önce geldiğini, Polonya'nın özgürlüğü için hiçbir zaman savaş yolunu seçmeyeceklerini ilan ederek tarihe büyük bir katkıda bulundular. Bu onlara şeref kazandırır ve bizim her zaman için yalnızca Polonyalı sosyal demokratları sosyalist olarak görmüş olmamızın nedeni de budur. Diğerleri ise vatanseverler, Polonya'nın Plehanovlar'ı. Fakat, bu özgül bakış açısı, sosyalizmi koruyabilmek için, insanlar bağnaz ve hastalıklı bir milliyetçilikle mücadele etmeye

zorlandıklarında garip bir durum yaratmış bulunuyor: Yoldaşlar bize gelerek Polonya'nın özgürlüğü fikrinden, onun ayrılma hakkından vazgeçmemiz gerektiğini söylüyorlar.

Herhangi bir diğer halktan daha fazla ulusu ezmekte olan bizler, yani Büyük Ruslar, Polonya, Ukrayna ya da Finlandiya'nın ayrılma hakkını niçin reddedelim?... İnsanların anlamak istemedikleri şey şu ki, enternasyonalizmi güçlendirmek için aynı sözleri yineleyip durmak gerekmiyor. Yapılması zorunlu şey, Rusya'da ezilen ulusların ayrılma özgürlüğünü, Polonya'da ise bunların birleşme özgürlüğünü öne çıkarmaktır. Birleşme özgürlüğü ayrılma özgürlüğünü içerir. Polonyalılar birleşme özgürlüğünü, biz Ruslar ise ayrılma özgürlüğünü vurgulamak zorundayız."(11)]

Ulusal sorun konusunda Lenin ile Rosa Luksemburg arasındaki farklar şu şekilde özetlenebilir: Polonya milliyetçiliğine karşı mücadelenin etkisi altındaki Rosa Luksemburg ulusal sorun karşısında nihilistçe bir tutum takınma eğilimindeyken, Lenin, ezen ve ezilen ulusların konumlarının birbirinden farklı olduğunu, dolayısıyla bunların aynı sorun karşısındaki tavırlarının da farklı olması gerektiğini gerçekçi bir biçimde gördü. Böylece, farklı ve birbirine karşıt konumlardan kalkan Lenin ve Rosa Luksemburg karşıt yönlerde ilerlediler, ancak işçilerin uluslararası birliği konusunda aynı konuma ulaştılar. İkinci olarak, Rosa Luksemburg ulusal kendi kaderini tayin hakkı sorununu sınıf mücadelesi ile uyuşmayan bir sorun olarak görürken, Lenin, bu sorunu, (tüm diğer demokratik mücadelelerden genel devrimci savaşım için yararlanırken yaptığı gibi) sınıf mücadelesine tabi kıldı. Böylece, diyalektik olarak, Lenin, ezilen ulusların mücadelesi ile proleteryanın uluslararası birliği ilkesini sosyalizm mücadelesi içinde birleştirdi. Lenin, sıra kendi arkadaşlarıyla polemige girişmeye geldiğinde, Rosa'ya karşı yürüttüğü polemikte olduğundan daha hoşgörüsüz, daha sert bir tutum takındı. Ne de olsa Rosa Luksemburg ezilen bir ulusun üyesiydi. O, Polonya sosyalistlerinin lideriydi; oysa kendileri bir Rus partisinin, ezen bir ulusun partisinin üyeleri durumundaydılar.

Şubat-Mayıs 1914'te kaleme aldığı "Ulusların Kendi Kaderlerini Tayin Hakkı" başlığını taşıyan kapsamlı makalesinde, Lenin şunları söylüyordu:

["Herhangi bir ezilen ulusun burjuva milliyetçiliği, baskıya karşı yöneltilmiş genel bir demokratik içeriğe sahiptir ve bizim koşulsuz olarak desteklediğimiz şey de bu içeriktir.(12)

"Kendi kaderini tayin hakkını, yani ayrılma özgürlüğünü, ayrılıkçılığı teşvik etme özgürlüğünü destekleyenleri suçlamak, boşanma özgürlüğünü savunanların aile bağlarının yıkıma uğramasını teşvik etmekle suçlanması kadar budalaca ve iki yüzlü bir tutumdur. Burjuva toplumunda burjuva evliliğin üzerine dayandığı ayrıcalık ve ahlaksızlığın savunucularının boşanma özgürlüğüne karşı çıkmaları gibi, kendi kaderini tayin hakkının, yani ulusların ayrılma hakkının kabul edilmemesi, egemen ulusun ayrıcalıklarının ve demokratik yöntemlerin zararına uygulanan polisye yöntemlerin savunulmasından başka bir anlama gelmez.(13)

"Diğer ulusları ezen bir ulus özgür olabilir mi? Hayır, olamaz. Büyük Rus halkının özgürlüğünün çıkarları böyle bir baskıya karşı mücadele etmeyi gerektirir. Ezilen ulus hareketlerinin bastırılmasının yüzyılları bulan uzun tarihi, ve yüksek sınıfların böyle bir baskının yararına giriştikleri sistematik propaganda, Büyük Rus halkının kendi özgürlük davasının önünde, önyargılar, vb. biçimine bürünmüş muazzam engeller yaratmıştır."(14)]

Bu düşünceler, 1916 Temmuzunda yazılmış "Kendi Kaderini Tayin Hakkı Tartışmasının Özeti" başlığını taşıyan makalede yinelenmiştir:

"[Ezen ülkelerin işçilerinin enternasyonalist eğitiminde, temel vurgunun bu işçilerin ezilen ülkelerin ayrılma özgürlüğünü savunmaları ve bunun için mücadele etmeleri gereği üzerine yapılması kaçınılmaz bir gerekliliktir. Bu olmaksızın enternasyonalizmden söz edilemez. Ezen bir ulusun böyle bir propaganda yürütmekten kaçınan her sosyal demokratını alçak ve emperyalist olarak görmek bizim hakkımız ve görevimizdir. Bu talep, ayrılmanın gerçekleşme ve sosyalizmin inşasından önce 'yapılabilirlik' şansı binde bir bile olsa, mutlak bir taleptir."(15)]

Lenin, ulusal kendi kaderini tayin hakkının demokratik bir programın esasını oluşturduğunu, demokrasi olmadan sosyalizmin olamayacağını açıkça ortaya koydu. "Hiçbir sosyal demokrat, siyasi özgürlük ve demokrasi sorunlarına kayıtsız kaldığını açıkça itiraf etmediği sürece (ki bu durumda doğal olarak artık bir sosyal demokrat değildir)(16), ezen ulusların ezilen ulusların ayrılma özgürlüğünü desteklemesine ihtiyaç duyulduğu gerçeğini inkar etmeyecektir. Eğer sosyalizme ihanet etmek istemiyorsak, kendi baş düşmanımıza, büyük devletlerin burjuvazisine karşı girişilen her ayaklanmayı, bu gerici bir sınıfın ayaklanması olmamak şartıyla, desteklemeliyiz."(17)

Farklı işçiler arasında ulusal çelişkidenden kaynaklanan engelleri ortadan kaldıran ve onların yakın, kardeşçe bir işbirliğine gitmelerini olanaklı kılan şey, tam da ulusal baskıya karşı mücadele ile özgürce ayrılma hakkı

için verilen mücadeleydi. Lenin'in düşüncesinde, ezilen ulusların ayrılma hakkı için mücadele ile proleteryanın uluslararası dayanışması için mücadele birbiriyle özdeşti.

Lenin, ezilen ulusların isyanındaki muazzam devrimci potansiyelin farkındaydı:

["Sömürgelerde ve Avrupa'daki küçük ulusların ayaklanmaları olmadan, küçük burjuvazinin bir kesiminin sahip olduğu tüm önyargılara karşı gerçekleştirdiği devrimci patlamalar olmadan, siyasi olarak bilinçsiz proleter ve yarı-proleter kitlelerin toprak beylerinden, kiliseden, monarşiden gelen baskıya, ulusal baskıya karşı giriştikleri bir hareket olmadan, vb. toplumsal devrimin gerçekleşmesinin akla yakın olduğunu düşlemek, toplumsal devrimin yadsınması demektir. Bir ordu gelip bir yerde duracak ve "Biz sosyalizmden yanayız" diyecek, sonra bir yerden bir başka ordu gelecek ve "Biz de emperyalizmden yanayız" diyecek ve böylece toplumsal bir devrim olacak!... Her kim böylesine 'saf' bir toplumsal devrim düşlüyor ise, yaşamı boyunca hiçbir zaman böyle bir devrime tanık olmayacak. Böyle bir insan devrimin ne olduğunu bilmez ve devrime bağlılığı yalnızca sözdedir. Avrupa'daki sosyalist devrim, ezilen ve durumundan hoşnutsuz çeşitli unsurların kitlesel mücadelesinin bir patlamasından başka bir şey olamaz. Küçük burjuva kesimler ve geri işçiler kaçınılmaz olarak buna katılacaklar -böyle bir katılım olmaksızın kitlesel mücadele olanaksızdır, bu olmaksızın bir devrimin gerçekleşmesi olanaklı değildir- ve bunlar, yine aynı kaçınılmazlıkla, sahip oldukları önyargıları, gerici fantazilerini, zayıflık ve yanlışlıklarını harekete taşıyacaklar. Ancak, nesnel olarak, bunlar sermayeye saldıracaklar ve devrimin sınıf bilinçli öncüsü, ileri proleterya, bu rengarenk, uyumsuz, birbirinden değişik, görünüşte parçalanmış kitle mücadelesinin nesnel gerçeğine ifadesini kazandırarak bu mücadeleyi birleştirip sevk edecek, iktidarı ele geçirecektir... Tarihin diyalektiği öyledir ki, emperyalizme karşı mücadelede kendi başına bir faktör olarak güçsüz durumda bulunan küçük uluslar galeyanın bir parçası, galeyanı hazırlayan itkilere biri olarak sahnedeki yerlerini alacaklar, bu ise, gerçek anti-emperyalist gücü temsil eden sosyalist proleteryanın tarih sahnesine çıkmasına yardımcı olacak.(18) Toplumsal devrim, ancak, gelişmiş ülkelerde proleteryanın burjuvaziye karşı yürüttüğü bir iç savaşla, ulusal kurtuluş hareketi de dahil olmak üzere az gelişmiş, geri ve ezilen ülkelerdeki bütün bir demokratik ve devrimci hareketler serisinin çakıştığı bir çağ olarak ortaya çıkabilir.*(19)"]

Lenin, uzun yıllar, ulusal hareketin çarlık otokrasisinin zayıflatılması ve yıkılması açısından henüz tüketilmemiş devrimci bir potansiyel olduğunu ileri sürdü. Birinci Dünya Savaşı sırasında, ulusal hareketin dünya emperyalizminin zayıflatılması açısından muazzam bir güç oluşturduğunu çıkarsadı. Lenin'in ulusal soruna ilişkin yaklaşımının 1912 ile 1916 yılları arasında kalan süreçte kaydettiği gelişme, onun gençliğinde benimsemiş olduğu narodnizmden kopuşu(21) ile Komünist Enternasyonal'i kurması ve savaş sonrasındaki anti-emperyalist siyaseti arasındaki köprüyü oluşturuyordu.

Lenin'in köylülüğün devrimci potansiyeline ve proleteryanın müttefik olarak köylülüğü yanına çekmesi gerektiğine olan inancı düşünülürse, nüfusunun ezici çoğunluğu köylülerden oluşan ezilen uluslardaki ulusal hareketlerin devrimci potansiyeline dikkati çekmiş olmasını doğal karşılamak gerekir.

Lenin'in 1890'ların başlarındaki düşünceleri, onun daha sonraki teorik gelişiminin ana temalarını embriyo şeklinde içinde barındırıyordu: liberal burjuvaziye karşı amansız bir muhalefet, sanayi ülkelerindeki proleteryanın sömürgelerdeki ulusal kurtuluş hareketleriyle ittifak kurması. O'nun Birinci Dünya Savaşı'nın öngününde ve savaş süresince ulusal sorun konusunda benimsemiş olduğu tutum, bu tutumun ve Komintern'in İkinci ve Üçüncü Kongreleri (1920, 1921) sırasında benimsenmiş tutumun gelişimindeki düzeylerden yalnızca biriydi. Ancak bu konuya burada değinmek istemiyoruz, aksi taktirde arada kalan dönemde olan bitenlerin üzerinden atlamış olacağız.

Lenin, ulusal mücadelenin öneminin vurgulanmasında, Komünist Manifesto'nun temel çağrısının "Tüm ülkelerin işçileri ve ezilen halklar, birleşin!" şeklinde değişikliğe uğratılmasını bile olumluşturmuş.(22)

* Lenin'in Rusya'daki lider yoldaşlarının onun Buharin ve beraberindekilere neden böylesine sert bir şekilde karşı çıkmış olduğunu anlamadıklarını düşünmek mümkün; bu, Lenin'in kızkardeşi Anna'nın Lenin'e gönderdiği bir mektupta Şliapnikov'un kendi tutumuna verdiği destekle ilgili olarak yazdıklarından da açıkça anlaşılabilir.(20) Anna ve Şliapnikov, Lenin'in kendilerinin çok önemsedikleri Kommunist dergisi etrafında Buharin ve yandaşlarıyla ilişki kurması gerektiği konusunda ısrarlıydılar.